BOLDOGSÁG

Petar Šegedin

Miko Pastir, örökös mosolyával különös arcán, lefeküdt pásztorkunyhójának agyagpadlójára, és aludni készült. Déltájt, ebben az évszakban, mindig így tett. Késő tavasz volt már. Feje alá egy zsák avart tett, melyet odaát, a szőlőskerten túli, kis magyalfa ligetben gyűjtött. A liget a hegy lejtőjén teraszosan ereszkedett alá a Ropra — így hívták a házikója alatt húzódó kis fennsíkot. Miko Pastir különös arca valóban különleges volt, és joggal szúrt szemet mindenkinek. Erősen kiugró pofacsontok, kicsiny, hegyes orr, és a csupasz áll meg az orr között a száj keskeny, mély bevágása húzódott. Ha hosszasabban elnézte az ember, nem tudta megállapítani, vajon ez az örökösen elnyúló vonás valójában mosoly-e, vagy pedig a száj megszokott helyzete, melyet az arc kormos bőrét szétfeszítő két pofacsont különös kiugrása eredményez.

Amint lefeküdt, nemsokára álomba is merült. Az egyetlen gondolat, amely még ott lebegett tudatában: a nadrág, amit a fiának akart venni!... Már szentáldozásra sem mehet, ha meg nem veszi neki. Meg aztán már meg is nézte azt a nadrágot, a fiával együtt, odalent a városban, nyolc nappal ezelőtt. De sehogy sem tudta megtalálni a pénzszerzés módját, hogy megvásárolja. Az utolsó megmaradt lehetőség az volt, hogy egy-két magyalfát kivágjon a kis ligetben, s eladja őket Matónak, a hajóácsnak. De ezek az egész környéken ritka, sokat érő magyalfák voltak, az utolsók; azonkívül avart meg trágyát adtak neki. Nagyapja őrizte a magyalfákat, meg az édesapja is megőrizte, s most ő pusztítsa el őket! Az egész környék ismerte ezt a ligetet, s mindenki Pastir ligetének hívta. Ha hozzányúl s vágni kezdi, három falu veszi a szájára. Gondolatai ellenére is, mindjárt elaludt... A keskeny vágás, mosolyra húzott szája, szabályszerűen kitárult, miközben ritmikusan sipító kis füttyentéseket bocsátott a forró térségbe, amelyben a házikója volt meg az udvara, meg a hegység és a távolban a tenger. Mosolya persze megváltoztatta jellegét, és olyan furcsa hasadékká alakult át, mely a gumilabda bevágására emlékeztetett, amelyből levegő sziszeg, de mindegy, az arc ebben a helyzetében is megőrizte mosolyát. Igaz — különös mosolyát...

Miko Pastir ilyenformán eltűnt a déli álomban, és magára hagyta a világot, hadd égjen ki, ahogyan tud, s ahogyan képes ebben a verőfényes, lángoló hőségben.

Miko Pastir kőből, csak úgy szárazon épült házikója magasan állt a domb lejtőjén, amely hullámosan ereszkedett a tenger felé, s mielőtt meredek szirtfalakban a tengerbe szakadt volna, több kis fennsíkot alkotott. A kicsiny ház előtt alacsony kőkerítéssel körülvett földes tisztás terült el; a kőkerítés követi is, amint ez szokás volt, csak úgy szárazon, malter nélkül rakták egymásra, s mögötte húzódott meg Miko afféle kis udvara, a ház tornáca. A magas és ágasbogas magyalfa szinte teljesen árnyékba borította a kis udvart. A házikó nyitott ajtajából látni lehetett a magyalfa kettős törzsét, a kis földes tisztást, s odalenn, messze a tenger napfényben fürdő kékesszürke síkját, sőt az egyenes vonalban, csaknem a látóhatáron egymás mellé sorakozó kicsiny szigetek sorát is. Mivel pedig a ház magasan, a hegyorom alatt volt, a tenger egészen távolian és szélesen terült el alatta, és szinte észrevehetetlenül olvadt egybe az egekkel.

S amint ott hevert, Miko Pastir nem méltatta különösebb figyelemre a vemhes kecskét, amelyet felesége gondozott, s amelyet ma reggel minden szó nélkül otthagyott a ház előtt. Miko tudni sem akart feleségének erről a neveléséről! A nagy, fehér kecske duzzadt hassal hevert a magyalfa alatt, egészen a törzsénél. A mély, tompa és szaggatott mekegés, amely egészen az állat torkából tört fel, úgy visszhangzott a forró térségben, mint valami fájdalmas hívás vagy segélykiáltás. Amikor pedig Miko Pastir felbukkant a tisztáson, és a kunyhó felé tartott, a kecske felemelte fejét, s szelídebben, szinte könyörgőn mekegett, mindaddig, amíg Miko el nem nyúlt a földön, hogy álomra készülődjék. Akkor a kecske is magához tért. Olykorolykor egészen a földre hajtotta a fejét, s csak időnként fordította sárga, csipás szemét a fekvő ember felé, aki fejét az avarral teli zsákon nyugtatta, és furcsa mosolyra nyílt szájából egyenletes, sípoló kis füttyöket bocsátott ki.

Senki sem mutatkozott ezután; a késő tavaszi napnak az a süket, forró és néma csendje készülődött, amely oly jól ismert ezen a napfényes hegyoldalon. Mert Miko Pastir nem a kicsiny faluban lakott; ő már régóta hátat fordított a falunak, s visszahúzódott tenyérnyi földjére, amely távol és magasan ott feküdt a Liva Jabukának nevezett hegycsúcs alatt. Déli álma rendszerint két óra hosszat tartott. S ott, a hegyen túl, a kicsiny faluban, el is terjedt a szállóige: „Alszol, mint Miko Pastir a Liva Jabukán."

Ahogy lassacskán kikászolódott az álomból, hol a jobb, hol a bal oldalára fordult, közben nagyokat nyögött, sóhajtozott. Apránként, óvatosan nyitotta fel hunyorgó szemét, mintha nem volna ínyére, hogy álmából egyszerre térjen vissza a világba, inkább csak fokozatosan; először az első, aztán a második, majd a harmadik függönyön át, melyeket félig lezárt szempillái mögött teremtett az álom. Ezeken a függönyökön át hatolt be ismét a világba, miközben fokozatosan tágította látókörét, mindaddig, amíg fel nem kelt, s egész testével be nem lépett az életbe. Itt a hegycsúcs alatt, ebben a magányban hozzászokott ehhez, s az ébredésnek ez a módja magán viselte az élvezet bizonyos formáit. Miközben a sípoló fütyülést abbahagyta, s arcának archaikus mosolya megcsillapodott: házikója kőfala vagy a nyitott ajtó felé fordult, s így tárta fel maga előtt a világ különféle térségeit, melyekbe álmából ébredőn belépett.

Szempillái keskeny résében ma legelőbb házának küszöbe mutatkozott meg, amelyre már a nap tiszta és éles fénye esett: annak jele, hogy dél már elmúlt! Ahogy az első fátyolon áthatolt, a napsugár csíkját nézte a küszöbön, s a maga öntudatlan módján örült meg ennek úgy, mint jól ismert eleven valóságnak, ami védelmébe

veszi és biztosítja az ismert és baráti vidék eljövetelét. Örömmel fogadta — s kész! Máris elindult, hogy a második függönyt is szétnyissa!... Szemhéjai még inkább felnyíltak: szemének keskeny résében eléje tárult a ház udvarának letaposott földje, amelyet teljesen beárnyékolt a magyalfa lombja. S íme: kurta kis mozdulatokkal a tornácon át egy sárga csíkokkal tarkított kis gyík vonult végig. A kis ház felé igyekezett, hogy — amint a jelekből látszott — a küszöb verőfényes vonalát elérje. Hamarosan ott is volt, megállt, kicsiny fejét fölemelte, indőnkét ki-kiöltötte vékony, kétágú nyelvecskéjét, s hol jobbra, hol balra fordult. Miko Pastir álomittas tudatát nyugtalanította ez a kicsinyke állat, s mindinkább ébresztgette. Egy jókedvűen fenyegető érzés is éledezett benne: ha netalántán felugrom, nem úszod meg szárazon!... Úgy látszik, éppen ez az ébredezés tette lehetővé, hogy tudata felfogja a közelből remegő-halkan felbukkanó különös mekegést is. Pastir érzékeny füle nyomban felfigyelt arra a különbségre, amely a mostani mekegés és aközött volt, amelyet elalvás előtt alig vett észre. S akkor megszűnt benne az az érdeklődés, melyet a világ könnyed, lassú feltárása és a térbe való behatolás iránt tanúsított, ami védekezést vagy ugrásra való készséget jelentett, szeme most egészében felnyílt, hogy kielégítse azt az ösztönszerű érdeklődést. Miko szemében tüstént feltárulkozott a kunyhó egész ajtaja, a tornác, a magyalfa törzse, amelynek tövében ott feküdt felesége kecskéje, de a térségben, melyet mellső és hátsó lábai zártak maguk közé, most egy fehér, egészen puha és valamiként törékeny kecskegida is hevert. Anyja szelíd, reszkető hangon mekegett, és nyalogatta, tisztogatta újszülöttjét; valahányszor a gida vékony kis nyakán még bizonytalanul álló fejecskéjét magasabbra igyekezett emelni, vagy ha mellső kis lábait megpróbálta kinyújtani, fejével időnként óvatosan közelebb lökdöste magához. Miko Pastir meg se moccant: szemének terében csak a nagy, fehér kecske feküdt s mellette kis gidája! Miko egész lénye most itt volt, ebben a képben, nem is önmagában. Először mutatkozott meg előtte világosan ennek a kecskének a feje: a tapasztalt, már koros állat képe. S ebben a képben felesége arcára ismert. Ezt látta már hosszú, lekonyuló fülein, a sárga szemekben, amelyek nem is néztek rá többé, de különösen a kecske piszkos, kissé túlságosan is megduzzadt pofájában.

Tekintete összeszűkült és árnyékossá vált; mintha az őt körülvevő teret látná és ismerné fel, s azt, ami ezzel a felismeréssel számára megszűnt veszélyesnek lenni. Visszatért önmagába, megint elhelyezkedett magában, hogy ismét átadja magát az ébredés gyönyörének. Felvillant benne a gondolat, hogy látnia kellett volna, hová is tűnt a kis gyík. Nem, sehogy sem tudta a napfényes csíkon, akárcsak homályosan is ismét megpillantani. Eltűnt... S a hályog, melyet félig lezárt szempillái alkottak, semmiképpen sem engedte meg, hogy megsejtse a tenger távoli síkját. Nem is volt rá szüksége: abban a keskeny kis térségben lélegzett, amely alig nyílt szempilláin keresztül közvetlenül tolakodott elébe. Füle pedig ebből a térségből semmi mást nem tudott megragadni, csak a magyalfa lombjának halk neszét, ha a könnyed déli tengeri szellő kissé erősebben belébotlott, s az öreg anyakecske alig hallható mekegését. Érezte a mekegés boldogságát, s megint feltámadt benne az az elégedettség, amely fenyegetéssé változott: akárcsak egy perccel előbb, amikor a kis gyíkot észrevette... S mihelyt a mekegés kissé hangosabbá és nyugtalanabbá vált, Miko erősebben felnyitotta szempilláit, úgyhogy az anyakecske és alighogy világra jött kis gidája világosan elfoglalták látókörének középpontját. S akkor, szinte mellékesen, azt is észrevehette, amint a

kecske csontos hátgerince fölött, a távolban, a tenger napfényes víztükre elterült. A kecske csak egyszer emelte fel erőteljesebben a hangját, s mikor Miko, szinte nyugtalanul, kerekre tágult szemmel ránézett, látta, amint a fehér kis kecskegida mellső lábaira tápászkodott... Mikóban élénkebben buggyant fel az öröm forrásának vize, s furcsa arcát megremegtette örök mosolya: mintha a fenyegetés vonásává szeretne átalakulni, csodálatosképpen azonban csupán pillanatnyi vigyorrá változott, s aztán Miko Pastir megszokott mosolyába ment át. Egy új, felvillant gondolat volt ez, s amikor Miko egészen világosan rájött, mi is az, többé már a kunyhó ajtaját sem látta, sem a kunyhó előterét, a magyalfa törzsét, sem a kecskét és kecskegidát, sem pedig a tenger távoli tükrét... Tudatában most tisztán, világosan látta az új nadrágot, amelyet a púpos kisvárosi kereskedő kínált neki. Soha eddig ilyen nadrágot nem látott! A rövid, zöld nadrágszárak oldalt be voltak vágva, s a bevágások mentén a lyukakban piros szalag húzódott végig. Sehogy sem tudta felfedezni a célját! A nadrágtartók csak hátul voltak a derékhoz varrva, elöl pedig a mellet elfedő vászonlaphoz csatlakoztak, amelyre sárga fonállal három virágot hímeztek. Nem, ezt nem fogja megvásárolni. Mikulica ezt nem viselné. Közönséges kék posztónadrágot vesz majd neki, tengerésztrikója pedig már van. Ebben egész nyugodtan elmehet szentáldozásra, és don Roko egy szót sem szólhat. Mintha gondolatát erőteljesebben szeretné ellenőrizni, Miko kinyitotta a szemét, s egy pillantást vetett a fatörzs mellett álló anyakecskére, amely fáradhatatlanul nyalogatta kicsinyét, s közben egyformán lágyan és reszkető hangon mekegett. A kecskegida megpróbálkozott mellső lábaira emelkedni, de ez sehogyan sem sikerült neki... Miko Pastir akkor valóban őszintén meghatódott, s örömében csaknem azonosult az anyakecskével, amely előtte állva, anélkül, hogy Mikóra tekintett volna, mekegett, s eközben mind közelebb és közelebb lökdöste magához máris makacskodó kis gidáját. Örömében Pastir még a szemhéját is elfelejtette lecsukni: csak nézte a gyenge kis gidát, s egészen magával ragadta az a gondolat, hogy a kis kecske vagy tíz nap múlva már ugrálni fog, szaladgálni az anyja oldalán, s ha majd szopik, vidáman bökdösi orrocskájával a tőgyét, miközben kis farka szenvedélyesen reszket. És Pastir arcán új, boldog mosoly hatalmasodott el... Igen, akkor már elviheti a kis gidát šjor Baldónak, a mészárosnak, akinek a mészárszéke három bejárattal van csak túl šjor Petrić boltján, aki a nadrágokat árulja.

A fehér kecske és kis gidájának képe azonban hirtelen halványulni kezdett. Miko Pastir lezárta eleven és gyötrő érdeklődésének egyik körét, s nem akart immár törődni vele. Teljesen behunyta a szemét, s másik oldalra, a kunyhó fala felé fordult. Boldogságában úszva nézte Miko Pastir tudata mélyén a felsorakozó képeket, kicsiny falusi templomuk, szent helyük ünnepi fényének ragyogásában látta fiát, Mikulicát, kék posztónadrágjában, kék-fehér csíkos trikójában, amint tisztán és takarosan odalép don Roko főtisztelendő elé, aki aranyos ornátusban osztogatja a szentáldozás ostyáját a gyerekek egész sorának... S don Roko ott látja a tiszta és takaros kis Mikulicát a gyerekek között, és arra gondol: no lám, Miko Pastir ezúttal megemberelte magát, és templomba küldte a kisfiát, amint ez illik, s amint ezt az úristen parancsolja. Most már nem kivétel a faluban...

S egy rövid perc múlva a kis kőkunyhóból már kihallatszott Miko Pastir asztmatikus, sípoló lélegzetvétele: ismét magára hagyta ezt a világot, hadd égjen ki, ahogyan tud és ahogyan képes ebben a verőfényes, lángoló déli hőségben.

Kicsiny kőház, a földes előudvart teljesen beborítja a magyalfa lombjának árnyéka, a szőlőskertek teraszai egészen a Ropának nevezett fennsíkig nyúlnak, a messzeségben pedig a tejszínűen kékes tenger. A világ! S mindez a tiszta égbolt mérhetetlen süvege alatt. Csendes dél van. Most minden percben fel-felbukkan majd valahonnan egy hang — mint kinyilatkoztatás! De senki... Csak az anyakecske reszketeg mekegése. Most felkelt, és óriásnak mutatkozott: testével eltakarta a két kis szigetet, amelyek mindjárt odalenn, a látóhatár alján egyenes vonalban nyúltak el. Neki-nekilendülve a sárga csíkokkal tarkított kis gyík közeledett hozzá. Anélkül, hogy újszülöttjétől csak részben is elmozdult volna, az anyakecske földre hajtotta fejét, arra fordult, ahonnan az odatévedt kis gyík közeledett, s olyan erősen kezdett fújtatni, hogy egész kis porfelhőt csapott fel maga előtt. A kis gyík elhaladt előtte, s mindjárt a magyalfa törzse mögött eltűnt. A kecske utána fordult, s még egyre nagyokat fújt. Mikor megint békesség támadt, a kecske kis gidájához fordult, s gyengéden és gondosan tovább nyalogatta. A kis gida most már felemelkedett a mellső lábaira. Ekkor anyja kissé megduzzadt pofájával a tőgyéhez tologatta, s mihelyt a kicsike először kapta el a tőgyét, anyja tovább nyalogatta, tisztogatta, s mekegéséből most már a selymes boldogság egészen új hangja tárult fel, s ez a mekegés elveszett a földes kis udvarban, eltűnt, egészen eltűnt a térségben, aztán megint felbukkant, hogy újból eltűnjék, és — megint felbukkant... Olykorolykor a lombok halk, szinte az égből jövő zúgása csatlakozott ehhez a hanghoz, no meg Miko Pastir ritmikus szuszogása, amely a kis kőkunyhó ajtajának sötét hátteréből szivárgott elő.

Így nyílt fel az idő.

Csuka Zoltán fordítása